

L.L. 519.

MISKOLCI JOGÁSZÉLET KÖNYVTÁRA
61. SZÁM

Emlékezés
Kövy Sándor halálának
századik évfordulóján

IRTA:
FINKEY FERENC dr.

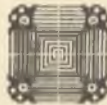
A Miskolci Jogászélet Könyvtárában megjelent:

1. Vámjogi vezérfonál. Irta: Wittich Andor. Miskolc, 1925. 32. l.
2. Az 1843. évi magyar büntetőjogi javaslat szerepe a magyar börtönügyben. Irta: Kéthely Sándor dr. Miskolc, 1925. 24. l.
3. A felsőházi javaslat. Irta: Zsedényi Béla dr. Miskolc, 1925. 12. l.
4. Magánjog és papyrologia. Irta: Sztehló Zoltán dr. Miskolc, 1925. 22. l.
5. A választói jog. Irta: Puky Endre dr. Miskolc, 1925. 16. l.
6. A csehszlovák köztársaság alkotmánya. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1925. 48. l.
7. Az állam magángazdasága. Irta: Mikulecz Antal, Miskolc, 1925. 20. l.
8. Kriminálitás és bevándorlás. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1925. 14. l.
9. Társadalmi védekezés és büntetőjog. Irta: Finkey Ferenc dr., Miskolc, 1925. 8. l.
10. Nápoly börtönei. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1926. 10. l.
11. Az erkölcs, mint a jog forrása. Irta: Steiger Imre dr., Miskolc, 1926. 25. l.
12. A cigányfaj kriminalitása hazánkban az 1904—1917. években. Irta: Molnár Emil, Miskolc, 1926. 9. l.
13. A magyar jogtörténetírás folklóre-isztikus hiányai. Irta: Bruckner Győző dr., Miskolc, 1926. 14. l.
14. Az egészségügy tanítása a jogászképzésben. Irta: Heszelmann Aladár dr., Miskolc, 1926. 9. l.
15. Kriminálitásunk a háboru után. Irta: Schneller Károly dr., Miskolc, 1926. 9. l.
16. A demokrácia válsága. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1926. 16. l.
17. A választott bíróságokról s a kereskedelmi és iparkamarák szerepéről a választott bíróságok alakítása körül. Irta: Julow Jenő dr., Miskolc, 1926. 34. l.
18. A termelési költségek és a vámprobléma. Irta: Surányi-Unger Tivadar dr., Miskolc, 1926. 16. l.
19. A csődmegtámadási keresetek vázlatos ismertetése. Irta: Szívós Barna dr., Miskolc, 1926. 74. l.
20. Borsodvármegye bűnügyi statisztikája 1909—1913. Irta: Berényi László, Miskolc, 1926. 25. l.
21. A képviselőjelölés. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1927. 24. l.
22. Becsület-védelmi irányok a büntetőjogban. Irta: Putnoki Béla dr., Miskolc, 1927. 80. l.

L. Z. 519.

Emlékezés Kövy Sándor halálának századik évfordulóján

IRTA:
FINKEY FERENC dr.

*Széchenyi István egyetemi könyvtárnak
hálásan ajánlom*

Finkey Ferenc

Kövy Sándornak, a sárospataki ref. jogakadémia nagyhírű tanárának, a magyar magánjogi tudomány egyik nagyérdemű úttörőjének 1829 július 23-án bekövetkezett halála óta lefolyt száz év alatt a magyar magánjog tudománya óriási fejlődést és haladást mutat fel. Kövynek hat kiadást ért latin nyelvű kézikönyve, az *Elementa Jurisprudentiae Hungaricae* (I. kiadás: 1800, Kassa, — a V. 1835, Sárospatak), ami négy évtizeden át legkedveltebb kézikönyve volt a magyar jogászfjúságnak s melynek *Fogarasi János* által eszközölt magyar nyelvű átdolgozása ugyan csak hat kiadást ért (1839—1847), a mai modern magánjogi kézikönyvek mellett kétségtelenül elavult és csak történeti becsű. Azonban, ha a fejlődés törvénye szerint az utódok a tudomány művelésében túlszárnyalták is a mestert, ha Kövynek a sárospataki jogakadémia magánjogi tanszékén legkiválóbb utóda, *Emödy Dániel*, az 1848. előtti régi magyar jog egyik legutolsó közvetlen ismerője, és classicus patinájú magyarázója, 1892-ben (halála után) megjelent tankönyvében már kénytelen szakítani a Kövy rendszerével és beosztás, módszer, kidolgozás tekintetében a modern magánjogi tudomány útjaira térni, — s ha az utolsó három évtized magánjogászai, akik már az új magyar magánjogi törvénytervezet, illetőleg javaslat szellemében dolgoznak, csak mint irodalomtörténeti reliquiát sorolják fel Kövy munkáit, — a magyar jogtörténet mindezek dacára köteles elfogu-

latlanul megállapítani, hogy Kövy Sándor a régi magyar magánjog legnagyobb mestereinek egyike volt, akinek emléke előtt a mai százados évforduló alkalmából illendő dolog kegyelettel meghajolnunk.

Még szentebb kötelesség ez a kegyeletes megemlékezés a magyar protestáns egyházra és a prot. tanárságra, mert Kövy Sándor, a protestáns, közelebbről a református jogtanárok egyik legnagyobbja volt s a magyar protestáns jogi oktatásnak egyik legkimagaslóbb alakja marad minden időkre. Időrendileg is a leges-legelső prot. jogtanárok közé tartozik, mert csak *Husztli András*, az 1734—42-ig a kolozsvári ref. kollegiumban működött jogtanár előzi meg mint önálló jogi tanszékre megválasztott protestáns tanár. De jogtanári működésének érdemét tekintve is, Kövy mai szemmel — egy század távlatából — nézve is, a legelső Mestere a magyar protestáns jogi oktatásnak s különösen a magyar magánjog tanításának, mert kitűnő tankönyveivel megteremtője lett a magyar magánjogi tudománynak, mint a „hazai jog“ gyűjtő fogalmából kialakított önálló jogi studiumnak, amely úttörő, tudományos működéséért, illetőleg az 1822-ben *Magyar Polgári törvény* címen kiadott magyarnyelvű munkájáért, „mint az eddigelé magyar nyelven megjelent legkitűnőbb jogtudományi műért“ már ekkor, 1822-ben, megkapta a marcibányai intézet azon évi jutalmát; élete végén pedig a megalakulóban levő Magyar Tudományos Akadémia az alapszabályainak elkészítésére kiküldött bizottság tagjává választotta s így csak 1829-ben bekövetkezett halála lett akadály annak, hogy rendes tagja már nem lehetett az Akadémiának.

Kövy azonban, bármily nagyjelentőségűek voltak az ő tankönyvei a maguk idejében (hiszen az „Elementa“ Fogarasi bizonyága szerint hat nagyobb iskolában használtatott kézikönyv gyanánt), nem csupán, mint jogi író örökítette meg magát a

magyar prot. jogi oktatás történetében, hanem az ő sajátos előadási és jogtanítói módszerével is. *Ballagi Géza* szerint Kövy első sorban mint előadó tanár volt igazán kitűnő s a jogtanárok valódi mintaképe. Fáy András és Fogarasi János erre a két leghitelesebb tanu — a sok ezer tanítvány szájhagyományán felül — akik megörökítették az ő előadási és tanítói módszerét.

Kövy nem restellette hirdetni, hogy az ő hivatása nem a szép előadások tartása, nem a hajszálfinom definitiók kiformalása, hanem az *oktatás, a tanítás és a nevelés*. Az ő 36 évi tanári működése nyilegyenesen arra irányult, hogy hallgatóit a jogi tantárgyakban kiképezze, megértesse velök, mik a jogi szabályok a magánjogban, a közjogban, a büntetőjogban, a perjogban s miképen kell ezeket a szabályokat a gyakorlatban alkalmazni. Ő azért nem eresztette hosszú lére a maga mondanivalóit, nem bocsátkozott terjedelmes elméleti fejtegetésekbe és irodalmi vitatkozásokba, hanem két hónap alatt elmondta tanítványainak az egész studiumát. S amint elvégezte, újból előlről kezdte, így egy tanévben négyszer, esetleg ötször is előadta az egész tananyagot. Célja és minden igyekezete az volt, hogy hallgatói valóban megértsék és elsajátítsák az előadottakat.

Fogarasi a hűséges tanítvány szeretetével így írja le a Kövy előadási modorát: „Mintha most is látnám a 70 esztendő felé járó, inkább férfit, mint öreget, több mint 30 éves tanítói székében egyszerre felmelegülni, — mintha látnám miként ömlik el a legszebb pirosság arcán a magvarázási hév és buzgóság miatt. — miként beszéli bele, úgyszólván még középszerű elméjű és figyelmetlenebb hallgatóiba is tudományát. Ő a tanításban, a beszédben kifogyhatatlan volt. Az egyes tárgyakat többféle oldalról tudta és szerette előadni és megfogatni. Hallgatóit még magyarázás előtt és alatt felszólítgatta s kimondhatatlanul szerette és becsülte, ha látszának a

tárgyból — valamicskét is megérteni. És ha észre vette, hogy nehezebben fogják fel, újra elől vagy más oldalról kezdte a tárgyat fejtegetni.

Ezt az oktatási prudentiát és szenvedélyt Kövy már magával hozta a katedrára. Ugyanis jogtanárrá választatása előtt, az ügyvédi vizsga letétele után nem annyira az ügyvédkedéssel, mint egyes úri családok jogász fiai melletti nevelősködéssel, azoknak a jogi tudományokra tanításával foglalkozott, mintegy előre érezve tanítói hivatását. Ez a nevelősködés egyrészt előiskola volt részére a jogtanári pályára, másrészt az itt szerzett nevelői gyakorlatát értékesítette a katedrán is. És pedig hámulatos sikerrel. Nem kívánta tanítványaitól, hogy könyvét betű szerint betanulják, sőt igyekezett visszatartani őket a magolástól. Szintén Fogarasi írja le, hogy mikor egyszer hallotta, hogy egy hallgatója szóról-szóra tanulja a könyvet, azt mondta rá: „Én ugyan meg nem tanulnám azt a könyvet Debrecen városáért, pedig magam írtam.“ Nem ragaszkodott a meghatározásokhoz, betű szerint hirdette az *omnis definitio periculosa* mondást. Nyomorult ember az a törvénytudományban, — mondta egyszer, — aki ilyesmit kérdez; *quid est donatio?* Különben is az ilyen kérdésre nem is lehet másképen jól megfelelni, mint amit róla tudunk, mind elmondani.

Hanem igenis, a törvények, a hazai jog szellemét, alaptételeit, a tudomány alapigazságait törekedett minden erővel belecsepegtetni összes hallgatóiba. Ezeket a maradandó és elengedhetetlenül szükséges ismereteket, a rendszert, a vezérfonalat kívánta meg minden hallgatójától kivétel nélkül. Ezekből aztán, mint Kossuth Lajos maga írja: „Tölcserrel öntötte az ember fejébe a jogtudományt.“ Ez a gyakorlatiasnak látszó, de az elméleti ismeretek elsajátítására is legalkalmasabb módszer eredményezte azt, hogy a Kövy keze alól kikerült jogászok a kir. ítélőtáblán, az ügyvédi vizsgán rendszerint jól meg-

állották a helyüket, pedig a kir. tábla bírái a Kövy tanítványait rendszerint alaposan megforgatták, viszonozásául annak, hogy Kövy professzor a könyveiben és az előadásain is gyakran tette éles kritika tárgyává a kir. táblának egyes általa helytelenített ítéleteit.

Mennyire bevált Kövynek ez a tanítási módszere s mily hálásak voltak ezért az igazi tanítómesteri buzgalmaért az ő tanítványai, ezt legfényesebben igazolja egyik leghíresebbé nőtt tanítványának, Fogarasi Jánosnak, a Magyar Tud. Akadémia egyik oszlopos tagjának, aki nemcsak jeles jogi munkáival, de különösen a Czuczor Gergellyel közösen kidolgozott hatkötetes a Magyar nyelv szótárával örökítette meg nevét, — ennek a Kövy által is utódaul óhajtott kiváló jogtudósnak és nyelvésznek az a nyilatkozata, melyet a Kövy Elementáinak magyar átdolgozása előszavában tesz: „Ezek után önként jöhet valaki arra a gondolatra, hogy ennyi sok új dolgozás, ennyi sok változtatás után mért nem adtam már egészen eredeti munkát? Épen nem tagadom, hogy nemcsak ily gondolattal valék magam is, hanem valósággal van is kész dolgozatom, jelesb törvénytudományi munkák, főleg pedig Kövynek minden munkái és Kelemené után egybeszerkesztve, — de utóljára is az eredetiség hiúságáról lemondva, egészen abban állapotodnám meg, hogy mind magamnak, mind a közönségnek, mind a nemzeti literaturának több hasznot teszek, ha Kövyt adandom vala magyarul — a közönségnek azért, mert oly közhitelű tudósnak adván munkáját magyarul, kinek neve a magyar haza legutolsó szögletében is talál ösmerősökre s mely munka tudtomra hat nagyobb iskolában használta-tik kézikönyv gyanánt, úgy reménylettem, hogy ezeknek fogok vele olvasmányt s kézikönyvet nyujtani.“

Lehet-e szebb elismerése és jutalma egy profeszornak, mint a Mesterével hasonló hírre emelkedett tanítvány ily hálás nyilatkozata és nemes ténye?

A másik kulcsa a Kövy jogtanítói sikerének és országos hírnevének az ő nevelési módszere. Kövy nem érte be azzal, hogy hallgatóit a hazai jog szabályaiba, azok szellemébe és rendszerébe bevezette és azokban alaposan kiképezte, de ezenfelül céltudatosan és kitűnő gyakorlati érzékkel igyekezett őket a jövő életpályájukra előkészíteni, mintegy játszva belegyakorolni őket a közigazgatási és bírói tiszt-ségek teendőinek megismerésébe, ezzel a gyakorlati jogélet, a közpálya titkaiba. Ezzel a bölcs nevelői gondolattal Kövy a hallgatóiból kir. ítélő táblát és vármegyét alakított, melyet a gyönyörű hegykoszorú övezte Sárospatak egyik kisebb heg. ének a nevével — ahonnan ágyúzták a kuruc világban a labancok a Rákóczi-várat — *Páncél vármegyének és Páncél kir. táblának* nevezett el.

A Páncél vármegye volt a joghallgatók gyakorlati iskolája a megyei élet, a közgyűlések, tisztújítások, az akkori közigazgatási kérdések bemutatására és azoknak a kis kiadásban való megpróbálására, — a Páncél kir. Táblán pedig költött peres ügyek felett bírói tárgyalásokat tartottak s az ügyvédi és bírói szerepekbe gyakorolták bele magukat a hallgatók. Ezekben a gyakorlatokban maga Kövy professzor volt a vezető és irányító, ő maga elnökölt a megyegyűléseken, mint Páncél vármegye örökös főispánja s kir. Táblán, mint annak elnöke. A hallgatóság pedig, — a választott tisztikar, alispánok, tiszt ügyészek, jegyzők, szolgabírák, táblabírák és ügyvédek képében, egy-egy tanév alatt végig élte fiatalos kedvvel és lelkesedéssel a megyei élet izgalmait vagy a peres ügyek jogi vitáit.

Kövynek ez a pompás gyakorlatias eszméje a legvonzóbb és sikeresebb iskolai intézményt teremtette meg, az ifjusági önképző egyletek és a mai jogi praktikumok előképeit. A híres professzor nagy jogi tudása mellett a Páncél vármegye és kir. Tábla volt a másik hatalmas vonzerő, ami a hazai jogász ifjú-

ság százait vonzotta Patakra felekezeti különbség nélkül. A Páncél vármegye, melyről később — pár évtizeddel megszűnése után, — egyes tájékozatlan történészek, mint eltűnt régi vármegyéről emlékeztek meg, lett sok későbbi kiváló nagy emberünk, hogy csak Kossuth Lajost, Szemere Bertalant, Fáy Andrást, Bernáth Zsigmondot, Szemere Miklóst, Fogarassi Jánost, Jászay Pált, gróf Teleky Lászlót említsem, első szárnypróbálgatásának a színtere és iskolája. A szónoklásba, periratokba, perbeszédbe való beletanulásnak, az önálló jogászi gondolkodásnak és bátor fellépésnek igazi képző intézete, játszi modorban, de komoly háttérrel valódi szemináriuma volt pár évtizeden át a pataki Páncél vármegye és kir. Tábla, melyet Kövy egyik kiváló tanítványa, *Csupka András*, mint eperjesi jogtanár, ott is meghonosított Tárca vármegye néven.

Mennyire komoly tanügyi intézmény volt az iskola-vármegye, ennek bizonyítéka a tiszáninneri ref. egyházkerület 1813-iki közgyűlésének jegyzőkönyve is, mely megerősíti a Páncél vármegye alapszabályait. „A jelentést tevő ifjúság — így szól az illető jegyzőkönyvi pont — szép egyetértése és előmeneteles magafoglalkozása közönségesen megdicsértetvén, hogy maguk között a hazai törvényt tanuló ifjúság, professorok és az oskolai szék felvi-gyázása és utasítása mellett hasonló intézeteket tart-hasson, továbbra is megengedtetik.“ Megdicséri az egyházkerületi közgyűlés a törvényt tanuló ifjúság azon szép cselekedetét is, hogy ez alkalomból a főiskola akkori új épületének költségeire 200 váltó fo-rintot (az iskola-vármegye pénze értelmében 1200 „Páncél-forintokat“) gyűjtött össze és adott át a főiskolai Elöljáróságnak. A megerősített alapszabályok szerint minden évben tartottak egyszer országgyű-lést, háromszor megyei tisztújítást.

Természetesen ezek a Páncél vármegyei tiszt-újítások, amelyekre a nemes ifjúság is kardosan,

mentésen vonult fel, körüljárva a város utcáit, valamint a közgyűléseken elhangzott nem ritkán tüzes szónoklatok, élénk feltűnést keltettek. Így történt, hogy mikor a napoleoni korszak letűntével s a Metternich zsbbasztó politikai rendszerének reactiojaként valódi vármegyei közgyűléseken, a megyei autonomia kikezdése, majd félretolása miatt megindul az oppositio az admiratorok, a törvénytelenül elrendelt adóbehajtások és ujoncozások ellen, ez az ellenzéki szellem az ifjúság körében is ismerőssé és uralkodóvá lesz s a Páncél vármegyén is tüzes beszédek hangzanak el az országgyűlés adó- és újonc megszavazási joga mellett s a törvényteleniségek ellen. A mindenható kormány, mihelyt tudomást vesz a diák-vármegye ilyen ellenzéki szelleméről, 1823-ban külön rendelettel betiltja a Páncél vármegye működését.

Ez a valóban reactionárius intézkedés jellemző adat a magyar alkotmány megifjítása érdekében a XIX. század első felében megvívott nagy küzdelemre. Minket itt csak az a tanügyi szempontból is oktan kormányintézkedés érdekel, hogy a Kövy egészséges jogi oktatási alkotása egyelőre romba dőlt s neki már nem is adatott meg, hogy megérte volna az ő népszerű és nagyértékű Páncél vármegyéjének a fel-támadását. Mint tudjuk, csak tíz évi állandó kérvényvezetés után sikerült az ifjúságnak és az iskolai Elöljáróságnak kieszközölni a diákvármegye működésének folytatását, de a Helytartó tanács kiköti, hogy a diákoknak politikai vitákba bocsátkozniok nem szabad, csak a pereskedésben gyakorolhatják magukat. A Páncél vármegye nevet sem volt szabad újból használni, ezért az újból megalakított iskolamegye *Nándor vármegye* nevet vett fel. Ujjászervezője és első főispánja Szemere Bertalan volt.¹⁾

1) L. Finkey Ferenc: Szemere Bertalan Nándor kir. Táblája. Jogtudományi Közlöny 1905. évi 53. sz. A Nándor kir. Tábla jegyzőkönyvei megvannak a sárospataki főiskola

Kövy nevelési programja azonban nem merült ki az iskola vármegye és kir. Tábla megalkotásában és annak pár évtizeden át vezetésében. Az ő egész tanári működésének végső célja és ideálja volt, hogy hallgatóit vallásos és hazafias szellemű és szilárd jellemű honpolgárokká nevelje. Ezt az életcélját és ideálját is teljes mértékben sikerült neki megvalósítania. Amilyen egyenes lelkű, szókimondó férfi, aminő bátor, felvilágosodott, szabadelvű hazafi. amily classicus patinájú, antik jellemű ember volt ő maga, tanítványait is az élő példa vonzó és utánzásra készítő erejével ilyenekké tudta formálni.

Kövy egyénisége prototypusa a tudomány és az ifjúság szeretetét, a vallásos és a hazafias szellemet önmagában egyesítő és hallgatóiba is átplántáló protestáns jogtanárnak. Életrajzi adatait nem kívánom e rövid kegyeletes megemlékezés keretében ismételni. Jogtanári működése megkezdésének (1793 nov. 15. századik évfordulója alkalmából a Sárospataki Ref. Lapok ünnepi számban (1893. évi 47. sz.) állította össze az ő életére működésére, műveire, tanítványaira vonatkozó összes adatokat.

Végtelenül egyszerű, események nélküli életfolyamatából elég ha ezúttal felemlítem, hogy Nádváron született 1763 július 15-én. Köznemesi családból származott. Középiskolát és az akadémiai (theologiai és bölcsészeti) tanfolyamot Debrecenben végezte. Ezután két évig az akkori szokás szerint rectoriára ment ki vidékre (Sarkadra), első sorban pénzszerzés végett. Tudományszomját és hajlamát ugyanis a Debrecenben hallgatott tudományok nem elégítették ki s a rectorián szerzett pénzecskéjén a

---

könyvtárában. A Páncél vármegye jegyzőkönyveit is be akarta küldeni a világháború alatt annak eddigi tulajdonosa, — sajnos, a kommunista világban a szépkötésű könyv tartalmát ellopták s így csak a boríték és a belső címlap jutott a fő iskolai könyvtár birtokába.

jogi tudományok megismerése végett Pozsonyba ment a híres *Fleischhacker* Jakab hallgatására, aki annyira megkedveltette vele a jogtudományokat, hogy ezen a pályán maradt. Pestre ment jurátuskodni, itt a kir. Táblán letette az ügyvédi vizsgát. Az ügyvédeskedés azonban nem volt kedvére s a patvaria mellett egyes úri családok fiainak adott magánleckéket.

A lelkének megfelelő tevékenységi kört azonban csakhamar megtalálta, midőn a tiszáninnyi ref. egyházkerület őt 1793 július 7-én a sárospataki ősi főiskolán ekkor szervezett hazai jog tanszékére rendes tanáruul megválasztotta. Ez a választás nevezetes, mondhatni korszakalkotó tény lett nemcsak a sárospataki főiskola, de a hazai protestáns tanügy történetében is.

A XVIII. századnak csaknem a végéig a protestáns főiskolákon csak a theologia, a héber és görög nyelv és a bölcészet s ennek keretében a jus naturae, majd a statisztika volt az előadások tárgya. A hosszú absolutismus szinte megbénította a nemzeti érzést, a hazai irodalom és nyelv, a hazai történelem és a hazai jog előadása nem látszott eléggé tudományos feladatnak. A Pázmány Péter által alapított nagyszombati egyetemnek 1667-ben megnyitott jogtudományi karán ugyan a három jogtanár közül a római jogon kívül az egyik a hazai elméleti, másik a honi gyakorlati jogot, vagy törvénykezést tartozott tanítani.²⁾ a valóságban azonban legkevesebb gondot a hazai jogra fordítottak, a jogi oktatás gerince a római jog, a kánonjog és a hűbéri jog volt. A protestáns akadémiák közül pedig egyedül Kolozsvárt szerveznek tanszéket (először 1734-ben) a hazai jog előadására, de az ezen tanszéken 1734—42-ig működő nagytehetségű *Huszt* András is, akinek

²⁾ L. *Pauler* Tivadar: Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez. 1878. 2. l.

Jurisprudentia Hungarico Transilvanica, 1742 c. műve ugyan a jogi tudás valódi encyklopédiája, ez a sorsüldözött első prot. jogtanár sem tud szabadulni a római, a pandekta és a kánoni jog tekintélye alól, úgy hogy, Kolozsváry Bálint megállapítása szerint, művében a specifikus hazai jog szinte egészen eltűnik, mert afelett szerinte is „mint quasi egyetemes jogforrás, a császári és a kánosi jog lebeg“. (*Kolozsvári Bálint*: Huszti András. 40. l.)

A II. József kiméretlen germanizáló törekvése s a nagy francia forradalomnak hozzánk is beszivárgott eszméi azonban lassacskán felrázták a magyar nemzetet is tespedéséből. Az 1790—91. országgyűlés a harmadfélszázad óta saját királyai által ostromolt magyar alkotmány erőteljes oltalmazását tűzi ki programmjául s meghozza azokat a törvényeket, melyek a magyar haza önállóságát szabatosan körülírják, vallási ügyekben pedig megalkotja a XXVI. t. cikket, mely a két protestáns felekezetnek az eddigieknél hatályosabban biztosítja a vallásuk szabad gyakorlatát, megerősíti egyházi és iskolai autonómiájukat. A XV. és XVI. t. cikk pedig az ifjúság nemzeti nevelését és a magyar nyelv terjesztését írják elő.

Az 1791:XXVI. t.-c. felvillanyozza a hazai protestánsokat s úgy egyházi, mint iskolai ügyekben nevezetes reformokat léptetnek életbe. Így a ref. egyház, mely már az 1790-ben tartott budai zsinaton keresztülvitte az egyház kormányzásában és igazgatásában a papi és a világi elem egyenjogúságát, ennek folyamányaként, egyházas szellemes protestáns világi férfiak nevelése céljából veszi programmjába a jogtudományok tanítását is a saját akadémiáin, hogy így a prot. világi emberek ne legyenek kénytelenek fiaikat kath. intézetekbe küldeni a jogi ismeretek megszerzése végett. A prot. akadémiának így a jogi oktatással kibővítése s ezzel a prot. jogakadémiák megteremtése egyenesen ezt a célt szolgálta.

Másfelől természetesen az a másik helyes cél is lebegett a jogi tanszék szervezői előtt, hogy a theologia hallgatóinak is, a leendő papoknak és egyházfőknek, alkalmat nyujtsanak a jogi tudományok elsajátítására, így képzettségük bővítésére.

Ezzel a gondolatmenettel szervezi a tiszáninzeni ref. egyházkerület 1793-ban a hazai jog tanszékét a sárospataki, a tiszántúli egyházkerület 1813-ban a debreceni, 1836-ban a máramarosszigeti akadémián, így születik meg 1815-ben az eperjesi ág. ev., 1831-ben a kecskeméti, 1832-ben a pápai ref. jogakadémia.

Kövy Sándornak 1793-ban a sárospataki főiskola jogtanárává megválasztásával a főiskola előjárósága a legteljesebb mértékben elérte ezt az egyetemes egyházi és iskolai célt. Kövy fényesebben beváltotta a megválasztásához fűzött reményeket, mint ahogy ajánlói és az egyházkerület is remélte. A fiatal, épen harminc éves kezdő ügyvéd, a sikeres kezű jogtanító, őszinte tudásszomjjal dőlt neki a hazai jog összes ágainak, legelső sorban a magánjognak és vasszorgalmával pár év alatt kész jogtudóssá képpezte magát, akinek ragyogó előadási képessége, borotvaéles magyar judiciuma, szellemes, olykor gunyoros, bátor szókimondása és tanítási ügyessége rövid idő alatt országszerte ismeretessé és népszerűvé tette nevét, akinek hallgatására s tőle a hazai jog biztos elsajátítására az ország legtávolabbi vidékeiről, Erdélyből, a kapcsolt részekből is seregestől tödultak nemcsak a protestáns, de más felekezetű fiatalok is. Hallgatóinak névsorában sűrűn találkozunk szerb, oláh, horvát és szász nemzetiségű ifjakkal is. A főúri családok is (a gr. Telekyek, gr. Bethlenek, br. Prónayak, br. Podmanickyak, gr. Degenfeldek) sorra küldték fiaikat a Kövy professor iskolájába a szerencséjüknek tartották, ha Kövytől a rendes előadási órákon felül magánórákat is nyerhettek. Hogy a pataki főiskola ifjúságának a létszáma, mely 1787-ben 1072 volt, tíz év múlva, 1797-ben 1636-ra emel-

kedett, ez a többi fontos tényező mellett nagyrésztben a Kövy hírnevének az eredménye.

Vegyük még figyelembe, hogy Kövy 36 éven keresztül egyedül tanította az összes akkori jogtudományokat. Ennek a magyarázata egyfelől az, hogy az egyházkerülettől már az is dícséretes és úttörő lépés volt, hogy a theologiai és bölcsészeti tudományok mellé egy külön jogtudományi tanszéket szervezett, — másfelől a jogtudományok abban az időben, a XVIII. században, még nem voltak annyira differenciálva és kiépítve, mint ma. A jogi irodalom is minő szegényes még ekkor. Ugy gondolták tehát, hogy egy arra való ember mindazt elő tudja adni, amire egy leendő gyakorlati jogásznak szüksége van. Egyedül a jogbölcsészet, az akkor u. n. jus naturae, nem tartozott a Kövy tárgyai közé, ezt a bölcsészettanárnak kellett előadnia. Azonban Kövy maga adta elő az u. n. jus patrium-ot, melyben benne volt a magán- és az egyházjog, valamint a perjog és a büntetőjog, még bizony meglehetősen differenciátlanul, ezenkívül külön tárgyként adta elő a statistikát, a politikát s később „a camerális és commerciális“ tudományokat.“ A magánjogon kívül az egyházjog iránt viseltetett nagyobb előszeretettel, amit abból következtethetünk, hogy két műve maradt kéziratban az egyházjogról: *Conspectus juris ecclesiastici*, 356 l. és *Introductio in jus ecclesiasticum*. 458. l. Egy kisebb pénzügytani műve is maradt kéziratban: *Conspectus scientiarum politico-cameralium*. 71..

Hogy Kövy ennyi, — a mai jogi tanrendben 8—10 külön tudomány gyanánt tekintett studiumot képes volt előadni, ez egyrészt bizonyossága az ő igazi encyklopedikus műveltségének és készülségének, valamint vasszorgalmának, másrészt megérthető, ha tudjuk, hogy az akkori tanrendszer nem kívánta az egyes tudományok részletes, aprólékos elemzését, s Kövy maga különösen is azt tartotta szem előtt, hogy fődolog az alapelvek, az alapigazságok, a rendszer

bemutatása és megtanulása s a hallgató általános tájékoztatása. A részletkérdéseket a felmerült gyakorlati esetekben biztosan megoldja az, aki az alapelvekben biztos tájékozottságot szerzett.

A jogtudományok rohamos fejlődése a XIX. század második negyedétől kezdve, a nagyszámú új törvény s ezzel kapcsolatban a hatalmas növésnek induló szakirodalom csakhamar lehetetlenné tette, hogy egy ember ennyi tudományágot előadjon. Sajnos, Kövynek még élete végeig nem lett munkatársa, akivel terhét megosztotta volna. Mindössze annyi könnyítést ért meg, hogy a statisztika előadását 1818-ban Szombathy János, akadémiai tanár és könyvtárnok vállalta magára. Érdekes lesz talán megemlítenem, hogy Debrecenben, ahol az 1796-ban szervezett egyetlen jogi tanszék betöltője (1800—1810-ig *Szénlaký Pál*, 1813—1839-ig *Dobrossy János*) ugyanily munkateherrel kellett megbirkóznia, úgy, hogy 1839-ben, mikor a tanszékre (*Dobrossy* elhunyt után) pályázatot hirdettek, nem akadt rá vállalkozó, illetőleg a később mégis megválasztott *Jakab Mihály* a tananyag láttára visszalépett s ekkor, 1839-ben választották el a római jogot, a váltó és bányajogot a hazai jog tanszékétől. De még *Szücs István*, a harmadik jogtanár is, mint *Ballagi Géza* leírja, évtizedeken át előadta a polgári magánjog mellett a magyar jogtörténet, a büntetőjogot, a közjogot, kapcsolatban a protestáns egyházjoggal. Sőt ugyanez a, szintén nagy, encyklopedikus műveltségű *Szücs István* az 1849/50. iskolai évben kiegészítőleg magára merte vállalni a görög és latin remek írók magyarázását is. (*Ballagi Géza*: Emlékbeszéd *Szücs István* felett. 8. l.)

A Kövy nagy munkabírását, hatalmas koponyáját és munkakedvét szintén nem viselte meg a sok tudomány. Mi, késő utódok, akik ma rendszerint egykét, legfeljebb három tudományt művelünk, csak bámulattal hajlunk meg ezek előtt az átfogó elméjü

nagy elődeink emléke előtt. A „crescit sub pondere palma“ aranymondás valóban illik ezekre a nagy Mestereinkre.

Kövy egyéniségének megismeréséhez tartozik végül az is, hogy az ő puritán egyszerűségű, szóki-mondó személyisége megtestesülése volt a felekezeti türelmességnek és elfogulatlanságnak. Jó református ember, u. n. vastagnyakú kálvinista volt, kemény fejű, egyeneslelkű férfiú. De tisztelte, becsülte más vallású honfitársai meggyőződését és se írásaiban, se előadásaiban, se magánéletében soha nem sértette vagy kicsinyelte mások vallásos érzelmeit. Ezzel a példaadásával mutatta meg hallgatóinak, akik között mindig voltak római és görög katolikusok és görög keletiek is, hogy a vallási különbségnek nem szabad éket verni egy haza fiai közé s épen a jogásznak, a törvénytudónak kötelessége a különböző felekezetű honpolgárok egyenjogúságát hirdetni és megkövetelnie. A Kövy-féle emelkedett szellemű világi emberek teremtették meg a mult század 30-as, 40-es éveinek azt az ideális felekezeti békéjét, mely 1844-ben a vegyes házasságok kérdésében liberális törvényhozási megoldást, majd az 1848:XX. t.-c.-nek a bevett vallásfelekezetek közötti egyenlősége és viszonyossága kimondását, majd az 50-es évek végén a protestánsoknak az 1859-iki patens elleni nagy küzdelmében a katolikus magyarság testvéri segítségét inspirálta. Vajha, ezekre a nagy időkre s e nagy emlékezés a helyes vágányra, a más felekezetű polgártársaink vallási meggyőződésének őszinte tiszteletbentartására, a felekezetieskedésen felülemelkedő hazaszeretetre, a legmagasabb polgári erényre inspirálná azokat, akik ma oly sokszor, kellő ok nélkül felekezeti torzsalkodásokat idéznek fel türelmetlen megjegyzéseikkel, vagy olcsó tapsokra pályázó beszédeikkel.

Én épen ebben látom Kövy, az izig-vérig türelmes és hazafias protestáns jogtanár 36 évi áldásos

jogtanítói működésének egyik legnagyobb jelentőségét és ércnél maradandóbb voltát, hogy ő hallgatóiba a jogi tudáson felül az elfogulatlanul vallásos és a törhetetlenül hazafias életfelfogást tudta átplántálni s hogy ő úgy könyveivel, mint előadásaisal és tanítói módszerével és személyes példaadásával mindhaláláig buzgón dolgozni akaró s ha kell a haza szabadságáért, az ősi alkotmányért vérüket ontani kész generatiókat nevelt a magyar hazának. Ez a felekezetieskedésen felülemelkedő buzgó vallásosság és törhetetlen hazafiasság a legszentebb tradíciója ma is a sárospataki főiskolának s jellemvonása a volt pataki jogásznak.

Kövy életének ezek a gazdag tanulságai nemcsak a sárospataki ref. főiskolát, melynek jóhírnevét és dicsőségét az ő hosszú tanári működése hatalmasan öregbítette, de közvetlenül érdeklik a magyar protestans tanügyet s ezzel az egész hazai jogi oktatásügyet is. Az a jogtanár, aki könyveivel több mint egy félszázadon át volt táplálója, szellemi vezére a jogtanuló ifjúságnak s egyik irányító tényezője a joggyakorlatnak, — aki a tisztviselők százait, az egyházi és világi közéleti férfiak ezreit nevelte fel a hazának, — aki alapos jogi ismeretekkel, vallásos és hazafias szellemmel felvértezett hálás tanítványok rajait bocsátotta szét 36 éven át az élet utaira, — az valóban nem élt hiába és mi, a késői utódok, egy századdal halála után, csak legszentebb kötelességet teljesítünk, ha hálatelt szívvel emlékezünk meg a magyar jogtudomány és a magyar jogi oktatás e kiváló, régi nagy Mesteréről. A sárospataki ref. sírkertben jeltelenül nyugvó porai felé pedig küldjük el mély kegyeletünket.

---

23. A csehszlovák állampolgárság és községi illetőség magyar vonatkozásaikban. Irta: Szontagh Vilmos dr., 1927. 56. l.
24. A tömeglélektan aktuális kriminalaetiologiai tanulságai. Irta: Kéthely Sándor dr., Miskolc, 1927. 80. l.
25. A protestáns egyházak iskolafentartási autonomjogát ért sérelem. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1927. 18. l.
26. A miskolci jogakadémia létkérdése. Miskolc, 1927. 44. l.
27. Az egyházak szerepe a főiskolai oktatásban. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1927. 6. l.
28. Kriminálitás és bevándorlás. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1927. 8. l.
29. Visszaemlékezés a Kossuth Lajos sárospataki diákságának százados évfordulóján. Irta: Finkey Ferenc dr., Miskolc, 1928. 20 l.
30. A vacuum iuris. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1928. 35. l.
31. Heller Farkas gazdaságtudományi rendszere. Irta: Surányi-Unger Tivadar dr., Miskolc, 1928. 15. l.
32. Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényről (1921:III. t.c.). Irta: Perjéssy Mihály dr., Miskolc, 1928. 193. l.
33. Beszámoló a miskolci joghallgatók büntetőjogi tanulmányutjáról. Irta: Schwartz Béla, Miskolc, 1928. 13. l.
34. A kor kriminalaetiologiai jelentősége a bevándorlás szempontjából. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 10. l.
35. A római kúria. Irta: Majoros István Zoltán dr., Miskolc, 32. l.
36. A nemzetiségi jogvédelem statisztikai jelentősége a kisebbségi jogvédelem számára. Irta: vitéz Nagy Iván dr., Miskolc, 1928. 26. l.
37. Jegyzőképzés és a jogakadémiák. Irta: vitéz Nagy Iván dr. Miskolc, 1928. 9. l.
38. Nemzetgazdaságtan és világgazdaságtan. Irta: Surányi-Unger Tivadar, Miskolc, 1928. 13. l.
39. Kriminológiai adalékok. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 15. l.
40. A teljesítés foglamának kialakulása a római jogban. Irta: Sztéhlo Zoltán dr., Miskolc, 1928. 17. l.
41. A merxplasi dépôt de mendicité. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 15. l.
42. „Börtönügyi jog” a gyakorlatban. I rta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 17. l.
43. Kamatproblémák. Irta: Varannai István dr., Miskolc, 1928. 18. l.
44. A büntetőjogtudomány jövő feladatai. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1928. 8. l.
45. A városi polgárok vörđija Werbőczynél és a budai jog. Irta: Váczy Péter dr., Miskolc, 1929. 10. l.

46. Kritikai megjegyzések a magánjogi törvénykönyvünk javaslatára. Irta: Szilágyi Antal dr., Miskolc, 1929. 34. l.
47. Amerika társadalmi problémái. Irta: Surányi-Unger Tivadar dr., Miskolc, 1929. 16. l.
48. A parlamenti munkamegosztás. Irta: Zsedényi Béla dr., Miskolc, 1929. 33. l.
49. A bibornokság egyház kormányzati jelentősége. Irta: Majoros István Zoltán dr., Miskolc, 1929. 29. l.
50. A római jogi kutatás újabb irányai. Irta: Sztéhlo Zoltán dr., 1929. 8. l.
51. A magyar alkotmányról. Irta: Ifj. Paraszky Gyula dr., 1929. 33. l.
52. Miskolcz halálózási hányadosának átértékelése. Irta: Schneller Károly dr., Miskolc, 1929. 23. l.
53. A Nemzetközi Jog Akadémiája Hágában. Irta: vitéz Nagy Iván dr., Miskolc, 1929. 13. l.
54. A bírói gyakorlat mint jogforrás. Irta: Ifj. Praszky Gyula dr., Miskolc, 1929. 17. l.
55. Egyenes adóink jogorvoslati rendszere. Irta: Szontagh Vilmos dr., Miskolc, 1929. 19. l.
56. A községek háztartásának rendezése. Irta: Förhéncz Sándor, Miskolc, 1929. 14. l.
57. Kriminálisunk az 1921—1927. években. Irta: Hacker Ervin dr., Miskolc, 1929. 15. l.
58. A sajtótudomány létjogosultsága és feladatai. Irta: Zsedényi Béla dr. Miskolc, 1929. 21. lap.
59. A városi könyvek jogtörténeti fontossága. Irta: Váczy Péter dr. Miskolc, 1929. 7 lap.
60. A teljesítés jogi tulajdonságai. Irta: Sztéhlo Zoltán dr. Miskolc, 1929. 24 lap.
61. Emlékezés Kövy Sándor halálának századik évfordulóján. Irta: Finkey Ferenc dr. Miskolc, 1930. 28. lap.
62. A statisztikai képviseleti módszerek alkalmazása a bűnügyi aetiologiában. Irta: Hacker Ervin dr. Miskolc, 1930. 7. lap.